

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

TAALOEFENINGEN

VOOR

DE LAGERESCHOOL,

DOOR

MARTIN P. VAN AGT,

Hoofdonderwijzer te *Vlijmen*.

N°. 5.

TIEL. — 1881. — D. MIJS.

Prijs 15 Cent.

Digitized by Google

5928

Oct. 1158

TAALOEFFENINGEN

VOOR

DE LAGERESCHOOL,

DOOR

MARTIN P. VAN AGT,

Hoofdonderwijzer te *Vlijmen*.

N°. 5.

(Ontleding van den samengestelden zin.)

TIEL. — 1881. — D. MIJS.

VOORBERICHT.

Toen ik, na rijp beraad, besloot, ook den samengestelden zin in mijne taal oefeningen op te nemen, ging ik er vooral toe over, omdat de samengestelde zin zooveel stof tot denkoefeningen geeft. Tot denkoefeningen, — ja daarop alleen heb ik gelet. Men vindt hier daarom geene wetenschappelijke verdeelingen, geene geleerde namen, geene volledige behandeling, — zaken, die mijns inziens in elke lagereschool zorgvuldig vermeden moeten worden.

Een enkele verdeeling is gemaakt, om lange omschrijvingen te vermijden. Ook meende ik, dat daartegen te minder bezwaar moest zijn, omdat die verdeeling (onderwerpszin enz.) voor hen, die de ontleding van den enkelvoudigen zin (zie n° 3) doorgewerkt hebben, niet veel moeite kan opleveren.

Vlijmen, Nov. '80.

M. P. V. A.

Ontleed :

De gebroeders De Witt werden den 20sten Augustus 1672 door het Haagsche grauw vermoord. Ondank is dikwijls 's werelds loon; de geschiedenis leert ons dit op bijna iedere bladzijde. Wie zoekt rozen zonder doornen? De dwaas zal bedrogen uitkomen. Zijnen plannen werd de bodem ingeslagen. Verwondert zulks iemand? De Ruiter was een onzer grootste mannen. De heldhaftige soldaat stelde zich bloot aan de vijandelijke kogels. Het dier beet zich de tanden stomp op de traliën zijner kooi. Het volk sloeg den schuldige bont en blauw.

a. Jan gaat naar school.

Piet gaat naar school.

Deze zinnen hebben het gezegde *gaat* en de bepaling *naar school* gemeen. Daarom kunnen beide zinnen zóo geschreven worden, dat het gemeenschappelijk deel maar eenmaal genoemd wordt:

Jan en Piet gaan naar school.

Deze zin kan natuurlijk ook weer in eerstgenoemde zinnen ontbonden worden.

Dergelijke zinnen, waarvan een der deelen (onderwerp, gezegde, voorwerp of bepaling) *veelvoudig* is, worden *veelvoudige zinnen* genoemd.

2.

Vat tot één zin samen :

De nachtegaal is een zangvogel,
de leeuwerik is een zangvogel.

De leeuw leeft in de heete gewesten,
de tijger leeft in de heete gewesten.

De zon is een hemellichaam,
de maan is een hemellichaam,
de sterren zijn hemellichamen.

Tromp was een beroemd vlootvoogd uit de 17de eeuw,
De Ruiters was een beroemd vlootvoogd uit de 17de eeuw,
Van Galen was een beroemd vlootvoogd uit de 17de „
Piet Hein was een beroemd vlootvoogd uit de 17de „

Maart brengt veel regen,
Maart brengt veel wind.

Jan verkwist zijn tijd,
Jan verkwist zijn geld.

De gierigaard kent geen medelijden,
de gierigaard kent geen waar genot.

Door veel reizen wordt men verstandig,
door de studie wordt men verstandig.

Een waar vriend berispt onze fouten,
een waar vriend geeft ons goeden raad.

3.

Ontbind de volgende veelvoudige zinnen in enkelvoudige :

Het bezit van eigendom maakt den mensch orde-
lievend, matig en ijverig. Orde en regelmaat zijn
noodig in een man van zaken. De liefde tot orde
leert ons den tijd op de beste en voordeeligste wijze
gebruiken. Goede boeken geven den mensch wijs-
heid, deugd en troost in lijden. De brave heeft
oog en hart voor het goede in anderen. Onze voor-
ouders, moedig en volhardend, brachten veel goeds
tot stand. Een constitutioneele staat heeft eene uit-
voerende en eene wetgevende macht. Onze koning
is opperbevelhebber van onze land- en zeemacht.
Spoorwegen en rivieren zijn voor den handel van
zeer groot belang. Victoria van Engeland voert den
titel van koningin van Engeland en keizerin van
Indië. De kroon van Nederland is erfelijk in de
mannelijke en vrouwelijke linie. Ons land zal en kan
tegen elken aanvallenden vijand verdedigd worden.
Water en forten zijn onze voornaamste verdedigings-
middelen. Een goed vaderlander helpt zijn vader-

land met goed en bloed verdedigen. Sneeuw en onschuld noemen we blank.

b. Het paard hinnikt, de koe brult.

Hier zijn twee zinnen, die geen der deelen gemeen hebben. Wij kunnen ze dus niet samenvoegen tot een enkelvoudigen zin. Wel echter kunnen wij ze vereenigen, aan elkander hechten tot een *samengestelden zin*: Het paard hinnikt en de koe brult.

't Woord, dat deze zinnen verbindt, heet *verbindingsmiddel*.

4.

Ontbind de volgende samengestelde zinnen.

De boer verzorgt den akker en de boerin houdt het oog op de werkzaamheden in den stal.

Ga tot de mieren, gij luiaard, zie hare wegen en word wijs. Zij bereiden in den zomer hare spijs en vergaderen haar voedsel in den oogst.

De zon daalt aan de westerkim en weldra is alles in het duister gehuld.

5.

Ontleed den laatsten samengestelden zin van opgave no. 4.

Schrijf ook 5 samengestelde zinnen op, waarvan de enkelvoudige zinnen door *en* verbonden zijn.

c. Jan komt niet ter school, want hij is ziek.

Beschouwt men dezen zin, dan ziet men, dat er twee veranderlijke vormen van werkwoorden in zijn (*komt* en *is*). Er moeten dus ook twee oorzaken voor die vormen zijn (*Jan* en *hij*). Er zijn dus twee onderwerpen (*Jan* en *hij*) en twee gezegdes (*komt* en *is ziek*) en bijgevolg ook twee zinnen. Die twee zinnen:

Jan komt niet ter school — Hij is ziek — zijn verbonden door *want*. Let nu wel, wat gebeurt, als men dat woordje *want* weg laat. Men krijgt dan: Jan komt niet ter school, hij is ziek, twee zinnen, die elk op zich zelve kunnen staan. Daarom zegt men, dat zulke zinnen *naast elkaar* geplaatst, *geschikt* zijn en dat bovengenoemde samengestelde zin uit twee *nevengeschikte zinnen* bestaat.

Tegenover *nevengeschikte* staat *ondergeschikte*, doch daarover later.

Onbind de volgende samengestelde zinnen en onderzoek telkens, of de zinnen ook *nevengeschikt* zijn.

De hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt Zijner handen arbeid.

God sprak en op Zijn machtig woord
Trad alles uit het niet hervorft.

De man heeft zijne bezigheden, ook de vrouw heeft de hare. De wijze heeft oogen in zijn hoofd, maar de dwaze is blind. Wantrouw den vleier, want menig mensch is door vleierij bedorven. Een braaf zoon verblijdt zijne ouders, maar een slecht kind is der ouders droefheid. Ik was verdoold, ik wist ook den weg niet. Haast u wat, of ik ga alleen vooruit. Hij studeerde dag en nacht, hij slaagde toch niet. De dronkenschap ondermijnt onze gezondheid, zij schaadt daarenboven onze geestvermogens.

8.

Vul aan:

Planten kunnen in donkere kamers niet groeien,
want.....

De vlijtigen komen goed vooruit, maar.....

Uit kleinigheden komen soms groote dingen voort,
toch.....

De handel heeft voor ons land veel beteekenis,
ook.....

De medelijdende helpt zijne arme medemenschen
spoedig, maar.....

Verbruik niet meer, dan ge noodig hebt, opdat.....

Velen worden arm, omdat.....

De Ruiters werd een groot man, hoewel.....

Alle menschen willen rijk zijn, maar.....

De vleier bedriegt; toch.....

Waar honig is, komen de vliegen, evenzoo
 Laat ons onzen leertijd nuttig besteden, want

d. Ik kwam om twaalf uur.

In dien zin is *ik* het onderwerp, *kwam* het gezegde en *om twaalf uur* eene bepaling, die uitdrukt, *wanneer* de werking *komen* geschiedde. Zegt men nu in plaats van: ik kwam om twaalf uur, ik kwam, toen *de klok het middaguur sloeg*, dan wordt de tijd van het *komen* aangeduid door den zin: *de klok sloeg het middaguur*. Deze is dus een deel (eene bepaling) van den zin: *ik kwam*, en daarom daaraan *ondergeschikt*.

Bij het ontleden noemt men den zin, die op zichzelf staat, den *hoofdzin*; den zin die een deel uitmaakt van den hoofdzin, een *ondergeschikten* of *afhankelijken* zin.

9.

Maak in de volgende zinnen de cursief gedrukte bepaling tot een zin en verbind den daardoor ontstane zin met den hoofdzin:

Het kind kwam *te laat*. Ik verheug mij *over zijne overkomst*. Nooit klaagde iemand *over het bezit van te veel kennis*. Jan verliet *bij mijne aankomst* de kamer. Ik hoorde den slag *bij het vallen van den avond*. De knaap wordt gestraft *om zijne ongehoor-*

zaamheid. Ik bezocht mijn vriend dikwijls *gedurende zijne ziekte*. De menschen eten *in tijd van hongersnood* soms ratten en muizen. *In tijd van overvloed* moet men sparen. *Trappelend van ongeduld* stond de vreemde voor de huisdeur. Hij verried den koning, *zijn' weldoener*.

e. Zeg ik: *een zieke verlangt naar rust*, dan duidt het onderwerp (het woord *een zieke*) den persoon aan, die verlangt. Dien persoon kan ik ook aanduiden door den zin: *wie ziek is*. In plaats van: *een zieke verlangt naar rust*, kan men dus schrijven: *wie ziek is verlangt naar rust*. Bij het behandelen van den enkelvoudigen zin hebben wij de deelen van dien zin (onderwerp, gezegde, voorwerp en bepaling) steeds uitgedrukt door een woord; wij zien thans uit bovenstaande voorbeelden (zie ook onder *d*), dat die zindeelen evengoed kunnen uitgedrukt worden door een *ondergeschikten* of *afhankelijken zin*. De *afhankelijke zinnen* zullen dus zijn: *onderwerps-, gezegdes-, voorwerps- of bepalingszinnen*.

10.

Vervang nu *het woord*, dat in de volgende zinnen het onderwerp is, door *een zin*:

Een doove hoort niet. Een trage kent het genot van den arbeid niet. Zijn spoedig vertrek hinderde

mij. Een vlijtige maakt vorderingen. De vluchtelingen lieten alles achter. Een dronkaard verwoest zijne gezondheid. De jeugd is onbezorgd, de ouderdom dikwijls knorrig. De klagers hebben geen nood. Een beleediger is dikwijls zelf geen braaf mensch. Een spotter kan zelf dikwijls geen spot verdragen. Het dwaze wordt door den verstandige gehaat. Droefheid openbaart zich dikwijls door tranen. Leeren is der kinderen plicht.

11.

Vervang in de volgende samengestelde zinnen den *onderwerpszin* door een enkel woord.

Wie tevreden is, is gelukkig. Dat mijn vriend aangekomen is, verblijdt mij. Dat uw broeder benoemd is, verheugt mij. Wie een zieke troost, doet een goed werk. Dat hij misdään heeft, is ontwijfelbaar. Wie vleit, bedriegt. Wie u berispen, zijn vaak uwe beste vrienden. Wie u lastert, is een slecht mensch. Wie te veel drinkt, verwoest zijn geluk. Wat wij doen, bepaalt onze waarde. Dat deze man veel werk verzuimt (nalaat) is mij bekend. Dat de koning in ons dorp zou komen, ging aller verwachting te boven. Dat eene prinses geboren was, heeft het geheele land verheugd.

12.

Vul de volgende zinnen zoodanig aan, dat het reeds uitgedrukte een *onderwerpszin* is:

- Wie zijn geld verkwist,
 Dat het regenen zal,
 Dat men vleiers niet moet vertrouwen,
 Dat men zijn evenmensch moet liefhebben,
 Wat wij ernstig willen,
 Wie te veel leest,
 Wie goeden raad in den wind slaat,
 Dat teringlijders zelden herstellen,
 Dat de dood niemand spaart,
 Dat wij moeten werken,
 Dat de mensch niet alleen voor deze aarde leeft,
 Wie het lijden van anderen deelt,
 Wie dieren kwelt,
 Wat waar is,
 Wie waarheidlievend is, , zelfs al
 Wat de dwaze zegt,

13.

Zeg, in welke betrekking de afhankelijke zinnen tot hun hoofdzin staan :

De ouden zeiden reeds, dat men zich rekenschap moet kunnen geven van zijne rust. Cato de Oude beweerde, dat men in ledigheid het kwaad leert. Wij weten, dat velen ongelukkig worden door eigen schuld. De zieke verlangt, dat de dokter kome. Ik geloof, dat geld alleen ons niet gelukkig maakt. De zieke hoopt, dat hij spoedig hersteld zal zijn. Ik weet, dat mijne ouders veel voor mij gedaan hebben en ik hoop, dat ik hunne liefde steeds door een goed

gedrag zal vergelden. Wie schuldig is, vreest steeds dat men zijne schuld zal ontdekken.

14.

Maak de zinnen uit opgave 13 lijdend en zeg daarna in welke betrekking de afhankelijke zinnen tot hun hoofdzin staan.

15.

Vul aan :

Ik vertrouw, dat
 De mensch weet, dat
 Men denkt soms, dat
 Een goed vriend durft ons zeggen, dat
 Een vleier hoopt, dat
 Ik weet, dat
 De geschiedenis leert ons, dat
 Wij zien dagelijks, dat
 De gierigaard is altijd bevreesd, dat
 Sommige rijken denken, dat
 De arme meene niet, dat
 De luiaard bedenke, dat

16.

Verander de cursief gedrukte woorden in zinnen en zeg, welke soort van zinnen het zijn.

Ik vernam zoo even *de aankomst van mijn vriend*.
 Ik haat *den leugenaar*. De rechter veroordeelt *een
 dief*. Hij volbrengt *het hem gegeven bevel*. Ik vermijd
een dronkaard. Hij sprak *te laat*. De krijgsraad
 straft *de lafaards*. De wet straft *den misdadiger*.
 Het volk hoopte *de geboorte van een prins*. De vroe-
 gere vorsten verlangden *onderdanigheid van het volk
 aan hunnen wil*. De tegenwoordige vorsten wen-
 schen *de gehoorzaamheid van het volk aan de wet*.
 Niemand kent *het uur van zijn sterven*.

f. Het is onze plicht, dat wij den arme helpen.

Hier zijn twee zinnen: *het is onze plicht — wij
 helpen den arme*. Bij de ontleding zult gij *het* onder-
 werp noemen, doch wie of wat is die *het*? Vooraf
 is niets genoemd, zoodat dit woordje niet in de plaats
 van een ander woord kan staan, gelijk bij voorbeeld
 het geval is in: Een rukwind blies, een kind gleed
 uit, *het* tuimelde in het diep.

Zetten we den afhankelijken zin voorop, dan krij-
 gen we: Dat wij den arme helpen, is onze plicht.
 Het woordje *het* is nu verdwenen, omdat de zin,
 dien het verving, vooraan is gekomen.

Het woordje *het* is hier dus alleen *plaatsvervan-
 gend*, geen *werkelijk* onderwerp. 't Woordje *dat* doet
 soms denzelfden dienst.

17
Nederlandsch Schoolmuseum
Prins Hendrik 151 en 152, Fenneestraat
AMSTERDAM.

Zeg, waarvoor de woordjes *het* en *dat* in de volgende zinnen in de plaats staan en welk soort van zin (onderwerpszin enz.) zij vervangen?

Het is 'smenschen grootste geluk, dat hij een rein geweten heeft. Ik weet het, dat velen door hun geld ongelukkig geworden zijn. Hij was dat, wat hij altijd was. Het is niemand bekend, wanneer hij sterven zal. Het is niet noodig, dat gij u zoozeer inspant. Ik geloof het gaarne, dat gij naar uw vader verlangt. Het is een gebod des Heeren, dat men den arme van zijn overvloed moet meedeelen. Hij schijnt nog dat, wat hij steeds was. Het is zeker, dat wij eenmaal sterven. De dwaze vergeet het vaak, dat hij sterfelijk is. Wie weet het, wat morgen gebeuren zal?

18.

In zinnen ontbinden en daarna ontleden :

Het was mij bekend, dat gij te Parijs waart; maar ik vreesde, dat gij daar geen acht dagen meer zoudt blijven.

19.

De mensch is gelukkig. De dood komt als een dief in den nacht. De nachtegaal zingt zeer schoon. De natuur heeft te weinig bewonderaars. Een geleerde heette vroeger een tovenaer. Eene mis-

daad is verfoeielijk. De maan ontvangt haar licht van de zon. Een knaap is een deugniet. Het geluk is vergankelijk. De man is een woekeraar.

Bepaal het onderwerp van bovenstaande zinnen door een zin. Bijv.:

De mensch is gelukkig — De mensch, die een rein geweten heeft, is gelukkig.

 20.

Breng eveneens eene bepaling in den vorm van een zin bij elk cursief gedrukt woord in de volgende zinnen:

Ik haat *den man*. *Ouders* kastijden de kinderen. *De volken* waren herdersvolken. *Spanje* is thans niet machtig meer. *Napoleon* stierf op *St. Helena*. *De wind* brengt ons veel regen; maar *de wind* veel droogte. *Ouders* zijn gelukkig. *Het geld* brengt sommigen menschen ongeluk aan. Ik haat *hem*. *Het land* heet ons vaderland. *De oogst* heeft niet aan de verwachting voldaan. *Onze jeugd* bepaalt onze toekomst. *Den tijd* heeft men niet nutteloos doorgebracht. *Hij* heeft niet te vergeefs geleefd. Niet *alle menschen* worden naar verdienste beloond. *Een soldaat* wordt in de meeste landen beter beloond dan *een burger*. Wij moeten *den stand* eer aandoen. Niet *de afkomst* strekt den mensch tot eer, maar *het werk*.

Vul aan :

De man, wiens ,
De hond, welken ,
De vrouw, wier ,
Het boek, welks ,
De mannen, wier ,
Ik, die ,
Hun, wier ,
Op hem, wien ,
Alles, wat ,
Zij, wier ,
God, dien ,
Haar, die ,

g. Woorden uit een hoofdzin, die men in zekere betrekking ook in den afhankelijken zin wil doen voorkomen, worden, zooals uit vorenstaande zinnen blijkt, vervangen door voornaamwoorden: *die*, *welke* *wat*; zij heeten *betrekkelijke voornaamwoorden*. Het woord, waarvoor het betrekkelijk voornaamwoord in de plaats staan, heet het *antecedent*. Dat voornaamwoord en het *antecedent* doen aan denzelfden persoon of dezelfde personen denken; ze zullen dus gelijk zijn in *persoon* (1^{en}, 2^{en} of 3^{en} persoon), in *getal* (enkel- en meervoud) en geslacht (mannelijk, vrouwelijk of onzijdig).

*

22.

Ik, die mijn plicht doe, bemoei mij niet met eens anders zaken.

Vervang in dezen zin *ik* achtereenvolgens door: *wij*, *gij*, *hij*, *zij* (vr. enk.), *zij* (mann. meerv.), *zij* (vr. meerv.)

h. De leerling werd gestraft.

Vraagt men: Waarom of om welke reden? dan kan geantwoord worden:

hij kwam te laat in school,

hij had zijn werk niet af,

hij kende zijn lessen niet,

hij praatte onder de les,

hij was niet gewasschen,

hij was onoplettend,

hij was lui,

hij was ongehoorzaam,

hij was ongezegkelijk,

hij hinderde zijn nevenman,

hij trok scheeve gezichten,

hij toonde zich koppig,

hij gaf met opzet een verkeerd antwoord,

hij was onbeleefd.

23.

Hecht bovenstaande antwoorden een voor een, als bepaling, aan den hoofdzin: De leerling werd gestraft.

Ik leer mijne les. Wat kunt gij terzelfder tijd doen?

Geef de antwoorden in zinnen en hecht deze als bepaling aan den opgegeven hoofdzin.

Handel eveneens met:

De vlijtige leert.

Wij eten.

Ik eer mijne ouders.

Het schip kwam in de haven aan. Zeg in zinnen, wat vooraf met het schip kan gebeurd zijn en verbind deze zinnen aan den hoofdzin.

Bijv.: Het schip had een zwaren storm doorgestaan.

Het schip kwam in de haven aan, *nadat* het een zwaren storm had doorgestaan.

Handel eveneens met:

Wij kwamen.

De reiziger vertrok.

De gevangenen werden eindelijk losgelaten.

Ik ga wandelen. Zeg in zinnen, wat dan niet verwacht wordt en toch gebeurt en verbind daarna de zinnen.

Bijv.: *het regent.*

Ik ga wandelen, *ofschoon* het regent.

Handel eveneens met:

De gierigaard bewaakt zijn geld tot zijn sterfuur.

Zij kwamen nog.

Vele menschen zijn zorgeloos.

27.

De leerling maakt vorderingen. Onder welke voorwaarde zal zulks geschieden? Antwoord in zinnen en verbind deze met den hoofdzin.

Doe evenzoo met:

Ik schenk u gaarne vergiffenis.

Velen zouden de armen gaarne helpen.

Wees tevreden.

28.

Vraag bij de volgende zinnen: Wat is daarvan het gevolg? en antwoord in zinnen, die gij daarna met den voorgaanden zin moet verbinden:

Deze knaap komt niet geregeld ter school.

Vele menschen hebben in hunne jeugd niets geleerd.

De winter was vroeg ingevallen.

De verstandige beschouwt den tijd als geld.

Een groot gedeelte van het dorp brandde af.

29.

Vul aan :

- Eer den ouderdom , opdat
- De tuinman snoeit de boomen , ten einde
- Gebruik den tijd uwer jeugd goed , opdat
- Men moet leeren als men jong is , ten einde
- Betracht stipt uwe plichten , opdat
- Sta vroeg op , opdat
- Spaar van uwen overvloed , opdat
- De dief had zich den baard afgeschoren , ten einde.
- De wet beschermt de vogels , ten einde
- Geef geen gehoor aan den vleier , opdat
- De dief wordt opgesloten , opdat
- De jeugdige misdadiger wordt naar een verbeter-
huis gebracht , opdat

30.

Vul aan :

- Ofschoon velen het goede loven ,
- Wijl wij onzen ouders veel te danken hebben ,
- Hoewel de man rijk was ,
- Niettegenstaande de winter streng was geweest ,
- Dewijl wij leven om te werken ,
- Ofschoon de tijd het leed verzacht ,
- Ofschoon het moeite kost zijn vijand te beminnen ,
- Ofschoon de nood hoog klom ,
- Terwijl menige rijke zich in weelde baadt ,
- Terwijl de luiaard zich verveelt ,

De spaarzaamheid is *het*, die hospitalen sticht en liefdadige instellingen in het leven roept.

Waarvoor staat het woord *het* in den zin: *de spaarzaamheid is het*, in de plaats, en hoe zoudt gij daarom de volgende zinnen kunnen noemen?

Ontleed den samengestelden zin.

i. Om anderen te kunnen helpen, is *het* niet noodig, rijk te zijn. Hier staat *het* in de plaats van *rijk te zijn*. *Het* is dus het *plaatsvervangend* onderwerp, *rijk te zijn* het *werkelijk* onderwerp. *Rijk te zijn*, ontstaan uit *dat men rijk zij*, is een verkorte afhankelijke zin. Die verkorte afhankelijke zinnen komen veel voor.

Wijs in de volgende zinnen de verkorte zinnen aan en maak ze daarna volledig.

Het is voor een kind nuttig, in zijne jeugd goed te leeren. Wij eten om te leven; de luiaard echter leeft om te eten. De onwetendheid oefent groter macht uit dan de kennis. De mensch, tevreden met zijn lot, is gelukkig. Stampend van drift, wilde de dwaas naar geen reden hooren. Het is uw plicht, den arme te helpen. Ouder geworden, zult gij anders denken, mijn kind. Het is gevaarlijk, in slecht gezelschap te komen. Het is goed, ons zelve streng te beoordeelen.

33.

Het is mijn plicht, den behoeftige bij te staan.

Vervang *mijn* achtereenvolgens door *onze*, *uw*, *zijn*, *hun*, *haar* en maak telkens den verkorten zin volledig.

34.

Vervang in den volgende zin het woordje *ik* door *wij*, *gij*, *hij*, *zij* (vrouw. enk.), *zij* (mann. meerv.) en maak de cursief gedrukte woorden tot een bepalenden zin.

Ik heb zóó gchandeld *uit liefde tot den evenmensch.*

35.

Maak in de volgende zinnen 't cursief gedrukte gedeelte tot een volledige zin.

Het verheugt mij, *u hier te zien.*

" " ons, *u hier te zien.*

" " hun, *u hier te zien.*

" " haar, *u hier te zien.*

Hebben zij spijt, *niet naar raad geluisterd te hebben?*

Berouwt het u, *tot mij gekomen te zijn?*

Spijt het hun, *die daad verricht te hebben?*

Bekenden zij, *de gevolgen hunner daad niet te hebben berekend?*

• Was het hem ernst, *zich met zijnen broëder te willen verzoenen?*

Ik had niet gedacht, *mijn vaderland ooit weer te zien.*

Gij hadt zeker nooit gedroomd, *mij hier terug te vinden.*

Ik had mij vast voorgenomen, *nog eenmaal mijne geboorteplaats te gaan zien.*

36.

Vul aan :

De leeuw is niet zoo groot. . . , maar . . .
 Het zilver is niet zoo duur. . . , maar . . .
 Een goede naam is even noodzakelijk
 De arme kan geruster slapen . . , want . . .
 Nederland was veel kleiner dan Spanje , toch . .
 Wat men goeds voorneemt
 Een goed voornemen zonder uitvoering gelijkt . .
 God heeft den mensch vermogens gegeven, opdat. .
 Drinkwater mag niet verontreinigd zijn, opdat . . .
 Leer op uw tijd zwijgen , opdat . . . , . . .

37.

Welk verschil in beteekenis is er tusschen:

Ik haat den man, die mijn broeder haatte, en

Ik haat den man, dien mijn broeder haatte.

38.

Maak beide zinnen uit opgave 37 lijdend.

Zinnen ter ontleding.

Hier volgen eenige zinnen, die tot afwisseling met de oefeningen kunnen worden opgegeven ter ontbinding en ontleding. Zooveel mogelijk is gezorgd, dat elke zin eene flinke gedachte bevat, die bij het mondeling onderwijs stof geeft tot bespreking.

Zinnen met eigenaardige moeielijkheden, die hen ongeschikt maken voor de school, zijn zorgvuldig vermeden, wijl het vooral zaak is, daarin niets te brengen, wat niet geheel en al onder het bereik van het verstand des leerlings kan gebracht worden. De leerlingen, die de voorgaande oefeningen goed gemaakt hebben, zullen ook de volgende zinnen wel kunnen ontleden. Ze zijn niet in eene bepaalde orde gegeven; de onderwijzer kieze er telkens maar een, die hem voor 't oogenblik het meest geschikt voorkomt.

1. De mensch vond kunsten uit, verwierf zich wetenschap en liet de uitkomsten van zijn zoeken en streven als eene kostbare erfenis aan zijne nakomelingen achter.

2. Menschen, die alles verkwisten, wat zij verdienen, staan altijd aan de grenzen van den nood.

3. De wijze denkt aan de toekomst; hij bereidt zich in den tijd van voorspoed op den kwaden dag voor en voorziet zorgvuldig in de behoeften van hen, die hem na aan 't hart liggen.

4. Velen zijn ijverig genoeg in de weer om geld te verdienen, maar zij weten het niet behoorlijk te gebruiken.

5. Een Engelsch geleerde noemde spaarzaamheid de dochter van de voorzichtigheid, de zuster van de matigheid en de moeder der vrijheid.

6. De mensch, die zich zelve beter maakt, maakt ook de wereld om zich heen beter.

7. Als de zon opgaat, neemt de duisternis de vlucht; de uil, de vleermuis en de roofvogels verbergen zich in hunne schuilhoeken.

8. Als er geen behoorlijke regel gesteld wordt op de werkzaamheden, gaat er tijd verloren en verloren tijd is niet te herkrijgen.

9. Ik noem niemand een groot man, die niet tevens goed is.

10. Die meer uitgeeft dan hij verdient, is een dwaas.

11. De man, die een bepaald doel in het oog heeft en langs den kortsten weg daarop afgaat, is verre te verkiezen boven hem, die zeer nauwkeurig weet te omschrijven, wat er gedaan moet worden.

12. Die praat, waar gehandeld moet worden, is een ijdele leuteraar.

13. Ledigloopers en verkwisters zijn nooit groote mannen geworden.

14. Onthoud u-zelfen nooit, wat noodig is voor uw genoeg, maar leef eenvoudig en matig.

15. Mislukt u een en andermaal uw streven,
Verlies het doel toch niet uit 't oog.

16. Die getrouw is in het minste, is ook in het grootste getrouw.

17. Die het kleine versmaadt, zal tot armoede vervallen.

18. De mensch is dikwijls als de grond; somtijds bevindt er zich een laag goud in, waarvan de eigenaar niets wist.

19. Gelijk een lastdier, dat de gouden staven torscht, draagt ook de mensch zijn rijkdom slechts een dag; bij 't graf legt hij dien neer.

20. De deugd blijft nooit lang wonen, waar de mensch vuil en morsig is.

21. In een gezond leven is het geluk regel, smart en ellende zijn daarin uitzonderingen.

22. Zuiver drinkwater en frissche lucht zijn de hoofdvereischten voor de volksgezondheid.

23. Als men vriendelijk en voorkomend is, verschaft men anderen genoegen en bereidt zich-zelfen het hoogste genot.

24. Er zijn menschen, die, als zij er de macht toe hadden, den schoonen blauwen hemel met een rouwfloers zouden behangen.

25. De bloemen zijn het zinnebeeld van reinheid en oprechtheid en voor den reïne en onschuldige eene bron van altijd nieuw genot.

26. Eene bloem in het woonvertrek is eene vriendin, die nooit iets onaangenaams te zeggen heeft, maar er altijd even vroolijk en aantrekkelijk uitziet.

27. Er komt in de natuur veel voor, waarvan wij het rechte genot niet smaken, omdat wij ons gemoed voor den indruk, dien het op ons maken kan, toesluiten.

28. Iedere plaat, waarop eene schoone gedachte, eene goede daad in beeld gebracht is, of waardoor een stukje van de natuur binnen het woonvertrek wordt gevoerd, is een middel tot vorming en ontwikkeling van den geest.

29. Al de lucht, die wij uitademen, wordt vergif voor het lichaam, als zij weer in de longen komt; daarom is het van zoo hoog belang, dat men zuivere lucht inademe.

30. Als de zon steekt, zal het regenen: als de geveinsde vriend glimlacht, geldt zijn streven uw goeden naam of uwe beurs.

31. De zorgvuldigheid leert bewaren, wat men door werkzaamheid en ijver wint. Die alleen ijverig is in zijne zaken, maar niet zorgvuldig, werpt met de ééne hand weg, wat hij met de andere vergadert.

32. Het verwaarloozen van kleinigheden is de klip, waarop de groote meerderheid der menschen schipbreuk lijdt.

33. De nijvere arbeid, onverdroten bezig met voortbrengen, is het eenige kapitaal, dat een volk rijk maakt en voorspoed en welvaart in het leven roept.

34. Ieder, die spaart, kan aangemerkt worden als een weldoener, ieder, wien deze deugd vreemd is, als een vijand van den staat.

35. De onwetendheid doet de volken de wapenen tegen elkander opvatten en maakt de instandhouding van kostbare legers noodzakelijk.

36. Wie zijn het, die de wereld hebben vooruit gebracht? Zij, die geen oogenblik lieten verloren gaan.

UITGAVEN VAN D. MIJS, TE TIEL.

Veenendaal, Leesboekjes. L. Klasse. No. 1, 11de druk	
3 Ct., No. 2, 10de druk, 4 Ct., No. 3, 9de druk, 5 Ct.,	
No. 4, 8ste druk, 6 Ct., No. 5, 6, 7, 8 en 9, 6de druk,	
ieder	7 Ct.
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 1, 14de druk.	f 0,20
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 2, 14de druk.	- 0,25
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 3, 11de druk.	- 0,25
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 4, 8ste druk.	- 0,25
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 1, 8ste druk.	- 0,55
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 2, 7de druk.	- 0,55
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 3, 5de druk.	- 0,00
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 4, 5de druk.	- 0,00
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 1, 10de druk	- 0,00
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 2, 7de druk	- 0,00
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 3, 2de druk	- 0,00
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 4	- 0,00
Bosman, De Dierenvriend, 4de druk	- 0,00
W. van Ettinger, Allerlei, 4de druk	- 0,55
P. H. Dewald, Uit het Kinderleven, 4de druk	- 0,55
E. Drenth, De Huisdieren	- 0,55
R. K. Kuipers, De Dampkring.	- 0,00
J. H. Veenendaal, Denken en schrijven. 1ste en	
2de Stukje, 3de druk, elk Stukje	- 0,55
Martin P. van Agt, Taaloefeningen. No. 1, 2, 3, 4	
en 5, elk Stukje	- 0,15
Veenendaal, Beknopte Aardrijkskunde van Nederland,	
3de druk	- 0,55
Veenendaal, Beknopte Aardrijkskunde van Europa.	- 0,55
Vorsterman van Oijen, Practisch Rekenboek voor de	
Volksschool, 6 Stukjes. Elk Stukje	- 0,10
S. W. van Buuren, Nz., Wees beleefd	- 0,12